

Пащенко Олександр Олександрович, провідний науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального та кримінально-виконавчого права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності ім. ені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, доцент

НОРМАТИВНІ ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ

1. Більшість дослідників пов'язує визначення соціальної обумовленості встановлення кримінальної відповідальності за певний вид суспільно небезпечних діянь із дотриманням певної системи чинників (факторів, обставин, умов, критеріїв тощо). Власна система відповідних обставин була запропонована і автором [1, с. 386-388]. Однією з таких обставин є системно-правова несуперечливість кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за досліджувані діяння. Водночас, для вирішення проблеми на конкретному рівні (щодо певної групи або виду норм) достатнім видається аналіз не системно-правової несуперечливості, а саме нормативних чинників (факторів) [2, с. 122]. Однією із названих груп є кримінально-правові норми, що передбачають відповідальність за корупційні діяння.

Переходячи до аналізу приписів відповідних нормативно-правових актів, вбачаємо за доцільне поділити їх на положення вітчизняного та міжнародного законодавства у сфері протидії корупції.

2. Починаючи з 2014 р. вітчизняне законодавство у досліджуваній сфері зазнало змін, які слід визнати суттєвими. Основними новелами слід визнати положення Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень; Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.» від 14 жовтня 2014 р., що визначає пріоритетні заходи із запобігання та протидії корупції, які повинні створити основу для подальшого проведення реформи у цій сфері; Закон України «Про національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р., який визначає правові основи організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України; Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10 листопада 2015 р., що визначає правові та організаційні засади функціонування Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; Закон України «Про очищення влади»

від 16 вересня 2014 р., який визначає правові та організаційні засади проведення очищення влади (лострації) для захисту та утвердження демократичних цінностей, верховенства права та прав людини в Україні; Закон України «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії)» на 2015-2017 рр. Метою Програми є створення ефективної загальнодержавної системи запобігання та протидії корупції на основі нових засад формування та реалізації антикорупційної політики; Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 р. № 118 «Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції». Утворено центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України; Указ Президента України «Про національну раду з питань антикорупційної політики» від 14 жовтня 2014 р. № 808/2014. Згідно цього указу утворено відповідний консультативно-дорадчий орган при Президентові України.

3. Характеризуючи міжнародні договори України про відповідальність за корупційні правопорушення та їх кримінально-правове значення слід зазначити таке.

Загалом корупційні злочини є конвенційними, їх існування визначається міжнародним правом. Так, ст. 8 «Криміналізація корупції» Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. (ратифікована Україною із застереженнями і заявами 4 лютого 2004 р.) вказує на необхідність визнавати кримінально-караними такі діяння; а) обіцянка, пропозиція або надання публічній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи для того, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи бездіяльність при виконанні своїх службових обов'язків; б) вимагання або прийняття публічною посадовою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи для того, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи бездіяльність при виконанні своїх службових обов'язків. Також Конвенція передбачає, що кожна держава-учасниця має розглянути можливість визнати кримінально-караними: 1) випадки, про які йдеться вище, якщо в них бере участь будь-яка іноземна публічна посадова особа або міжнародний цивільний службовець; 2) участь як співник у вчиненні будь-якого злочину, визнаного таким відповідно до ст. 8 цієї Конвенції; 3) будь-які інші форми корупції.

Про корупційні злочини, а точніше, «злочини, пов'язані з корупцією», зважаючи на офіційний переклад українською мовою, згадує Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173), що прийнята 27 січня 1999 р. у Страсбурзі та ратифікована Україною 18 жовтня 2006 р. Про «корупційні дії», згадує Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 174), що прийнята 4 листопада 1999 р. У Страсбурзі та ратифікована Україною 16 березня 2005 р. Також у Конвенції ООН проти

корупції від 31 березня 2003 р. (ратифікована Україною із заявами 18 жовтня 2006 р.) зазначається про «злочини, визнані (визначені) цією Конвенцією». Ця конвенція ґрунтується на низці важливих міжнародно-правових документів щодо запобігання та протидії корупції.

Крім того, як зазначає А.В. Савченко, поняття «корупційний злочин» є широко вживаним у законодавстві багатьох держав світу, у том у числі тих, які виникли на теренах колишнього СРСР (Киргизька Республіка, Республіка Молдова та ін.) і правові системи яких є близьким и до правової системи України. Тому слід підтримати висновок зазначеного науковця, що імплементація терміна «корупційний злочин» у національне кримінальне законодавство є цілком обґрунтованим і необхідним кроком [3, с. 10-12].

Зазначене дозволяє стверджувати про наявність нормативних чинників (факторів), які зумовлюють встановлення (і збереження) кримінальної відповідальності в Україні за корупційні діяння.

Список використаних джерел

1. Пащенко О. О. Соціальна обумовленість закону про кримінальну відповідальність: монографія. Харків: Юрайт, 2018. 446 с.

2. Пащенко О. О. Місце нормативних факторів в системі обставин, що визначають соціальну обумовленість закону про кримінальну відповідальність. Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Сер.: Право. 2015. Вип. 33. Т. 2. С. 120-123.

3. Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика): навч. посіб. Київ: Центр уч. літ., 2016. 168 с.

*Полтавський Андрій Олександрович, помічник
директора Київського НДІСЕ Міністерства
юстиції України, судовий експерт вищого
кваліфікаційного класу*

«ІНШІ ФАХІВЦІ (ЕКСПЕРТИ)» ЯК СУБ'ЄКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДО ВНЕСЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ДО ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ: КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ¹

1. Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (від 22.11.2018 № 2617-УШ) передбачено нове джерело доказів - висновок спеціаліста.

Дискусії щодо сутності та місця висновку спеціаліста точилися, тільки на пам'яті автора, якнайменше з 1988 року. Мова йшла про те, що при вилученні, зокрема, предметів або речовин, які схожі на боєприпаси або наркотичні речовини, відповідно, на стадії попереднього розслідування за відношенням уповноваженого органу (особи) до експертної установи призначалося експертне дослідження, що оформлювалося висновком спеціаліста. Якщо за результатами дослідження надані об'єкти були визнані боєприпасами або